

мире. Это зависит от того, отчаяние или любовь будут положены в основание её (личности) экзистенции. Ценностное многообразие бытия, как отмечает М. М. Бахтин, «может быть дано только любовному созерцанию, только любовь может удержать и закрепить это много — и разнообразие, не растеряв и не рассеяв его... только любовно заинтересованное внимание может развить достаточно напряженную силу, чтобы многообразие бытия, не обеднив и не схематизировав его». Мир не подчиняется какой-либо закончено-выделенной этической системе — это показал крах идеологий XX века. Мир может быть восполнен лишь любовью, причем любовью «невозможной», той, что не может полностью реализоваться только в этом мире, а взывает мира горнего. Задача гуманитарного знания оформлять и удерживать данный «этос невозможного», постоянно воспроизводя его. При этом необходимо помнить: этос — это то, что формируется в условиях неопределенности, что, в свою очередь, может восприниматься либо как проклятие, либо как благословение («Ах, это была жизнь? Ну, что ж, еще раз!» Ф. Ницше).

В свое время Платон, пытаясь ответить на извечный вопрос онтологии «Почему есть нечто, а не ничто?», ввел категорию «Блага»; быть — более благое состояние, чем не быть. Христианство дополнило эту мысль, указав на то, что благо заключено не в самом факте существования, и подтверждение тому — хрупкость самой жизни, а в бытии как предложенном Даре, который может быть, как принят, так и отвергнут (Иван Карамазов). Благо — это и есть этось (этос) вот-этого-самого конкретного единственного бытия личности, который противостоит единственному уникальному Творению в ценностно-эстетическом акте взаимоприятия, как равное равному. Согласно М. М. Бахтину, «Момент уже-наличности во всем бытии, уже содержательно определившийся лик бытия — этось бытия нуждается во внесмысловом оправдании, ибо она только фактична (упрямо налична) по отношению к заданной полноте событийного смысла... Все, что уже есть, неоправдано есть, оно как бы осмелилось уже определиться и пребывать (упрямо) в этой своей определенности в мире, который весь еще предстоит в своем смысле, в своем оправдании, подобно слову, которое хотело бы сплошь определиться в еще недосказанной и недодуманной фразе».

Человек присутствует в Мире, раскрывая его. Иными словами «Бытие приобретает свою ценность через сообщение себя» (Ганс Урс фон Бальгазар).

Т. М. Брагіна, Ю. А. Брагін

КОГНІТИВНІ ЗАСНОВКИ КОНЦЕПЦІЇ МІСЦЬ ПАМ'ЯТІ П. НОРА

T. M. Brahina, Y. A. Brahın

COGNITIVE FOUNDATIONS OF THE CONCEPT OF LIEUX DE MEMOIRE BY P. NORA

Дослідницький проект, присвячений проблематиці місць пам'яті, був зініційований П. Нора в середині 1980-х рр. Він пов'язаний з актуалізацією досліджень пам'яті та ментальності, а також зверненістю пізнавальних завдань до широкого культурно-історичного контексту.

За твердженням П. Рікьора, П. Нора є «винахідником “місць пам'яті”». Вихідним пунктом концепції місць пам'яті П. Нора є рефлексія щодо

особливостей сучасного етапу розвитку історичної науки. Відтак, з одного боку, сутність зміни свідомості, яка є характерною для сучасної соціальної фігурації, висвітлюється на основі способу бачення створеного сучасною автору історичною наукою Франції. З іншого боку, сама історична наука розглядається як продукт, сформований потребами сучасного політичного і соціального дискурсу.

П. Нора зазначає, що формування інтересу до місць пам'яті пов'язане з особливим моментом історії Франції, «поворотним пунктом, коли усвідомлення розриву з минулим зливається з відчуттям розірваної пам'яті». Він підкреслює: «Відчуття неперервності знаходить свій притулок у місцях пам'яті. Багаточисленні місця пам'яті (*lieux de mémoire*) існують тому, що більше нема пам'яті соціальних груп (*milieux mémoire*)». Феномени глобалізації, демократизації, соціального нівелювання, медіатизації вторгнулися в «історичний час суспільств», призвели до «внутрішньої деколонізації, деколонізації всіх малих народів, груп, родин»; настав «кінець ідеологій-пам'ятей, як і всього того, що здійснювало і гарантувало безперешкодний перехід від минулого до майбутнього», а «спосіб історичного сприйняття... поступово розпався, підмінив пам'ять... ефемерною світлиною актуальності».

Автор відзначає факт створення «національної історії» Франції такими ліберальними істориками, як Огюстен Т'єрі, Франсуа Гізо та Жюль Мішле. Він підкреслює: «Принцип і динамізм її полягали у тому, аби вибирати в минулому тільки факти, які пояснюють розвиток “нації”. Історія перетворилася на безперервне оповідання про буття цієї колективної особистості-нації...». На його думку, ця історична модель була потужним творцем колективної пам'яті і способу спільного буття. Тому П. Нора визначає її як «історію-пам'ять». Він стверджує, що ця модель історії нині більше не працює завдяки збиткам, заподіяним образу нації двома світовими війнами, економічною кризою і прогресом соціальної демократії, внутрішній деколонізації, яка призвела до «прогресивного визволення меншин і їх інтеграції в національне співтовариство». Цей «феномен соціальної емансипації» є засновком пояснення «підйому пам'яті, котра є історією забуття в історії».

Автор відзначає, що інтелектуальний і професійний досвід також «віддаляв нас від нації». Відбулося зближення історії з соціальними науками. Етнологія «примусила нас відкрити “іншого” далеких суспільств». Економіка й соціологія навчили тому, що «суспільства керуються детермінізмами і структурними умовами», проти яких індивіди є безсилимими. П. Нора підсумовує: «Таким був той розрив між інтелектуальним досвідом і досвідом пережитим, щодо якого я особисто відчув нагальну потребу знищення: розмірковувати про національний феномен без націоналізму,... звільнити цей історичний об'єкт від його традиційної тривіальності, аби повернути йому його дивність і його глибину;... повернути свободу самовиразу трьом інстанціям — Республіці, Нації, Франції;... виразити... цей національний момент, що переживається між знаком пам'яті; внести вклад у створення нової історії символічного типу, яка більшою мірою, ніж класична історія, відповідала б науковим і громадянським потребам нашого часу. І запропонувати, на прикладі Франції,... новий спосіб вивчення національної історії, який можна застосовувати і в інших національних контекстах».

Отже, позиція П. Нора ґрунтується на декількох когнітивних засновках. По-перше, йдеться про необхідність встановлення втраченої відповідності між інтелектуальним і пережитим досвідом. По-друге, автор означає потребу змінити дослідницьку інтенцію щодо історичних фактів: вона має визначатися не суто академічним інтересом поглиблення і вдосконалення знання національної історії, фактів як таких, а формуватися відповідно до сучасного символічного сприйняття історичних фактів. Завдяки цьому історичний об'єкт має набути несподіваної глибини. Відтак, йдеться про відхід від традиційної академічної моделі історичної науки, про її навмисне і свідоме перетворення на соціальний і політичний дискурс.

Автор намагається обґрунтувати цю позицію в суто академічний спосіб. Він указує на «нехтування» історією сучасності: «Історія мала бути тільки історією минулого, сучасне відносилось до політики... Історія сучасності була добре розроблена, але вона не мала свого власного домену, свого специфічного методу... Насправді з того моменту, коли встановлюється чітка перерва між сучасним і минулим... історія сучасності стає неможливою. Тільки історія пам'яті, розглянута як керування минулим у сучасному, здатна зняти це протиріччя». Автор робить висновок, що проект «місць пам'яті» став можливим завдяки збігу «двох блоків факторів національного і історичного порядку» — «метаморфози національної історії в національну пам'ять» і «метаморфози «історії сучасності» («histoire contemporaine») в «історизоване сучасне» («present historique»)».

Отже, метод історичного дослідження сучасності має нібито відрізнятись від методу дослідження минулого. Автор не помічає, що в такий спосіб він суперечить власній науковій програмі, оскільки винаходить нову, методологічну основу розмежування сучасного і минулого. Необережне когнітивне обґрунтування своєї позиції веде автора до розмивання методологічної єдності предмета історичної науки.

И. М. Ушно

**ГРАФИЧЕСКАЯ АФОРИСТИЧНОСТЬ СТРИТ-АРТА,
ИЛИ «НАСТЕННЫЙ ОРАКУЛ» ГАМЛЕТА ЗИНЬКОВСКОГО**

I. M. Ushno

**GRAPHIC APHORISTIC CHARACTER OF STREET ART
OR «WALL ORACLE» BY GAMLET ZINKIVSKYI**

Афористичность как феномен философской мысли популярен с древних времен. Афоризмы приобретают мистический характер, когда становятся объектом толкования, например, в Средние века труды Бальтасара Грасиана «Карманный оракул, или Наука благоразумия». Интерпретация афоризма в контексте внутреннего запроса превращает его в инструмент философской рефлексии. Использование графического изображения помогает более глубоко погрузиться в процесс когнитивного восприятия. Такая форма самоанализа становится актуальной и в современном информационном обществе.

Принцип подсказки, ответ на внутренний запрос, короткая, четко сформулированная мысль, вместо длинного повествования на тему — все это очень востребовано современным обществом. Основные тенденции, которые транслируют информационные реалии, сводятся к сокращению письменности